

1. De voorgeschiedenis

Het ontstaan van het blaasorkest

In de vroege middeleeuwen vormden zich in West-Europa geleidelijk grotere steden, bestuurd door vertegenwoordigers uit de bevolking. In dienst van de stadsbesturen stonden stadspijpers en stadstrompetters met een duidelijke taak: vanaf de toren bliezen zij signalen bij gebeurtenissen in de stad en waarschuwden zij voor brand, hoog water, naderende vijanden, enz.

Ook de legers in die tijd hadden dergelijke muzikanten, die samen met een tromslager zorgden voor begeleiding bij het marcheren. De trompetters en hoornblazers hadden verder nog de belangrijke taak om de bevelen van de commandanten over grotere afstanden door te geven, zoals: aanvallen, terugtrekken, verzamelen en verspreiden. Ook de bevelen in de kampementen - opstaan, aantreden, excerceren, eten, rusten en slapen - werden met de trompet doorgegeven.

In de late middeleeuwen - van 1300 tot 1500 - begonnen de blaasmuzikanten in kleine groepen samen te spelen. Dit was het begin van het blaasorkest. Het zou te ver voeren om hier uiteen te zetten hoe dit allemaal precies in z'n werk ging en welke instrumenten er aan te pas kwamen. De blaasorkestjes werden niet alleen door de stadsbesturen, maar ook door de landsbestuurders (graven, hertogen, koningen en keizers) en de kerkelijke autoriteiten (pastoors, bisschoppen) gebruikt voor het opluisteren van plechtigheden, feestelijke gebeurtenissen, optochten enz. In het leger gingen de blaasorkestjes een zelfde rol spelen bij allerlei militaire evenementen.

De verdere ontwikkeling tot grotere orkesten vond daarna vooral plaats in het leger. De legers werden groter en beter georganiseerd en bovendien kreeg het uiterlijk vertoon meer aandacht. Onder invloed van het toenmaals zeer machtige Turkije ging ook de muziek van de militaire blaasorkesten veranderen. Er moest veel geluid gemaakt worden om indruk op de vijand te maken en hem schrik aan te

jagen. Uit die tijd stammen de zogeheten Turkse marsen en instrumenten als Turkse of grote trom, triangel en bekkens.

Later gingen in de steden de stadsmuzikanten - meestal beroepsmensen - zich verenigen met amateurs uit adellijke kringen en gegoede burgerij. Uit deze muziekgenootschappen kwamen in Nederland naderhand onder andere enige burgerharmonieën, zangkoren en oratoriumverenigingen voort. Ook gingen de stadsgilden zich toeleggen op nevenactiviteiten, zoals het vormen van schutterijen met de daarbij behorende muziekkorpsen. Na de opheffing van de gilden en schutterijen bleven de schutterijkorpsen soms als burgerlijke amateurorkesten bestaan.

Terug weer naar de militaire orkesten. Ten tijde van de Franse revolutie kwam men op de gedachte de massaliteit van de militaire korpsen te gebruiken om de mensen uit het volk op te zwepen en enthousiast te maken voor de nieuwe ideeën van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Zo werden in de eerste helft van de vorige eeuw in vele landen van West-Europa talrijke militaire orkesten gevormd, die niet alleen militaire verplichtingen hadden, maar ook muzikale uitvoeringen verzorgden voor de burgerbevolking.

In ons land kreeg ieder regiment een stafmuziekkorps. De stafmuziekkorpsen waren verspreid over het land en in de diverse garnizoensplaatsen gelegerd.

Onder invloed van militaire orkesten werden vele burgerorkesten opgericht, niet alleen in de steden, maar ook in vele kleinere plaatsen en dorpen. Militaire muzikanten uit de stafmuziekkorpsen werden vaak dirigent van zo'n burgerorkest.

Deze ontwikkeling verklaart het ontstaan van het amateur-blaasorkest in de tweede helft van de vorige eeuw in Nederland, maar speciaal ook in het Valleigebied. De oprichtingsjaren van de korpsen in deze streek zijn: Barneveld 1876, Scherpenzeel 1891, Woudenberg 1895 en Leusden 1908.

De oprichting van 'Fidelio'

Aan het einde van de vorige eeuw was er voor de inwoners in Woudenberg weinig vertier. Het dorp was een vrij gesloten gemeenschap, net als alle andere dorpen in de omgeving. Men had slechts een schaars contact met de buitenwereld en voor vermaak was men op zichzelf aangewezen. Buiten de activiteiten van de kerk was er niets. Ook voor de jeugd ontbrak een gelegenheid om te dansen of zich anderszins in de vrije tijd te vermaken of te ontspannen.

Een aantal Woudenbergse notabelen had in de negentiger jaren van de vorige eeuw al het initiatief genomen om meer leven in de brouwerij te brengen. Zij richtten een herensociëteit op en lieten daarvoor midden in het dorp een eenvoudig houten gebouw neerzetten, ongeveer op de plaats waar nu bloemenwinkel 'Michel' aan de Dorpsstraat is gevestigd. Het gebouw ontving de naam "de Harmonie" en diende als ontmoetingsplaats voor de soos van de notabelen.

Omdat er in die tijd praktisch niemand thuis een radio had, was er in Woudenberg weinig of geen gelegenheid om naar muziek te luisteren. Evenmin was er in het dorp eigen muziek aanwezig bij nationale feestdagen of andere feestelijke gebeurtenissen. De notabelen van de soos vonden dat zij hier wat aan moesten doen en zij besloten in die toestand verandering te brengen door de oprichting van een harmonie-orkest.

De drie notabelen die bij de oprichting het voortouw namen, waren Jhr J.B.de Beaufort jr, de zoon van de toenmalige burgemeester van Woudenberg, de heer N.H.van Wieringen, rentmeester van de familie Hooft van Geerstein en de heer A.van Kolfschoten, als welgestelde vertegenwoordiger van de Woudenbergse landbouwgemeenschap.

Op 5 maart 1895 richtten zij een blaasorkest op als plaatselijke muziekvereniging. Zij gaven aan de nieuwe vereniging de naam 'Fidelio', waarschijnlijk naar de gelijknamige opera van Ludwig van Beethoven.

Naast het bezighouden van de jeugd, beoogden de oprichters ook de muzikale omlijsting en begeleiding door het korps bij feestelijke

gelegenheden in het dorp en het geven van verstrooiing aan de burgerij door middel van muzikale rondgangen en concerten. Een en ander zal wellicht van elders afgekeken zijn door het reizen van de vaak welgestelde notabelen buiten de eigen dorpsgrenzen naar Nederlandse steden of naar het buitenland.

De notabelen zorgden voor de aanschaf van instrumenten en in het gebouw 'de Harmonie' werd een repetitieruimte geschapen. Er kwam namelijk een tussenschot in de ruime zaal, waardoor het achterste gedeelte voor 'Fidelio' bestemd werd en het voorste gedeelte voor de soos. Als er een uitvoering was, dan werd het tussenschot verwijderd en ontstond er een ruime gelegenheid voor het geven van een concert met publiek.

Ook zorgde men voor een vakbekwame dirigent om het nieuwe korps muzikaal te leiden. In de vanouds bekende garnizoenstad Amersfoort was het vijfde regiment infanterie gelegerd. Het bij dit regiment behorende stafmuziekkorps had als 2e kapelmeester de heer L.E. Beers en deze werd de eerste dirigent bij 'Fidelio'. Er werd trouwens in die tijd over de 'directeur' gesproken als men het over de dirigent had.

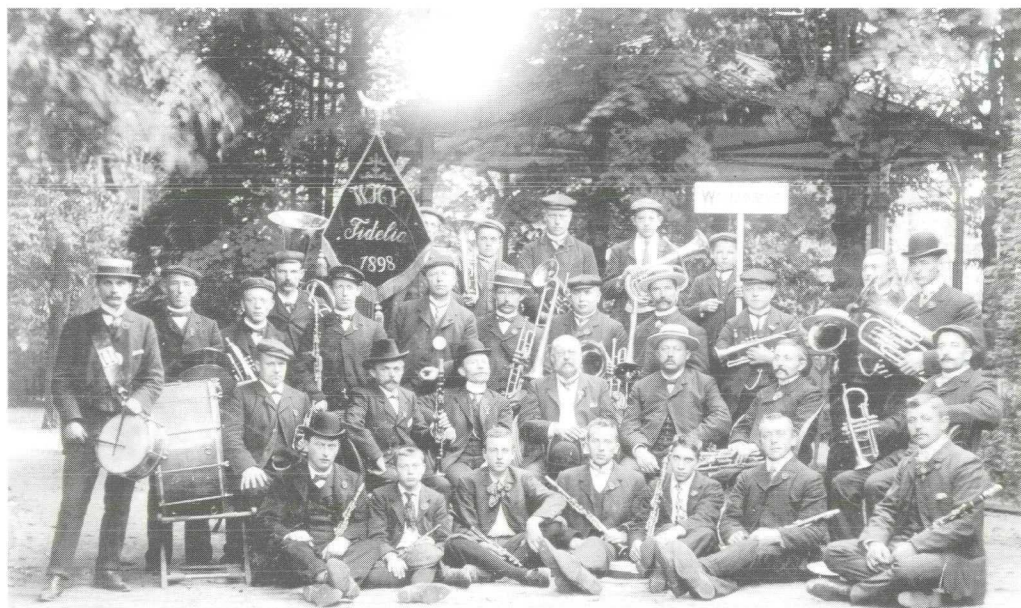
Uit de kring der notabelen kwam bij de oprichting ook een tweetal van de eerste bestuursleden. De voorzitter, oftewel de 'president' zoals hij toen genoemd werd, was de heer J.B.de Beaufort jr en de penningmeester was de heer N.H.van Wieringen.

Over het allereerste begin na de oprichting is verder weinig bekend, want er staat over de eerste 22 jaar niets meer op schrift. Wat daarvan de oorzaak is blijkt uit het volgende verhaal, afkomstig van mondelinge overlevering uit welingelichte bronnen:

De eerste secretaris van 'Fidelio' was bakker R.A. de Kroes; als ondervoorzitter fungeerde bakker E. Cortus. Hoewel beide bestuursleden bakker waren in hetzelfde dorp - en dus ook elkaars concurrenten - konden ze toch heel goed met elkaar opschieten. Dat lag echter meer aan het gemoedelijke en tactische optreden van bakker Cortus dan aan het vaak driftige gedrag van bakker de Kroes. Deze laatste was een moeilijk man, die het nogal

eens aan de stok schijnt te hebben gehad met de andere bestuursleden en met de leden van 'Fidelio'. In 1917 ontstond er een klein verenigingsdrama. Er kwam weer eens ongenoegen, bakker de Kroes bedankte als lid en weigerde het verenigingsarchief met notulenboeken en jaarverslagen terug te

geven. Boze tongen beweren dat bakker de Kroes destijds alle papieren in zijn oven verbrand heeft. Hoe dan ook, het archief is nooit meer boven tafel gekomen en dit is de reden dat er over 'Fidelio's' begintijd geen geschreven geschiedenis bestaat.

'Fidelio' in 1910 bij een concours in Driebergen. Zittend op de tweede rij v.l.n.r. R. Versteegh, secretaris R.A. de Kroes, dirigent C.H. Stoetzer, penningmeester N.H. van Wieringen, oprichtingsdirigent L.E. Beers, H. van Ingen, B. v.d. Wetering.